

MŰHELY

Balla Georgina

*Szabadkai Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar
aballageorgina@gmail.com*

Törteli Telek Márta

*Szabadkai Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar
ttmarta76@gmail.com*

Szűts Zoltán

*Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Milton Friedman Egyetem,
Szabadkai Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar
szutszoltan@gmail.com*

HELYETTESÍTHETŐ A NONVERBÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ SZIMBÓLUMOKKAL?¹

10.56233/SZABADPIAC.2023.1.11

Bevezetés

A gyors technológiai fejlődésnek köszönhetően rengeteg változáson megyünk keresztül. Újabb és újabb felfedezések tanúi lehetünk, amelyekkel bátran kell megismerkednünk.

Az emojik megjelenését követően, főleg a fiatalok esetében, mindennapos szokássá vált a használatuk. Ritkán találkozunk olyan üzenetekkel a közösségi médiában, ahol az írás mellett nem alkalmaznak szimbólumokat. A továbbiakban arról lesz szó, hogy a nonverbális kommunikáció hogyan nyilvánulhat meg írásban. Vajon a szimbólumok alkalmasak-e a nonverbális kommunikáció helyettesítésére, kiegészítésére az írásbeliségben?

Nonverbális kommunikáció

Kommunikálni tudunk szóban és írásban. Míg élőszóval beszélgetünk, tanúi lehetünk a nonverbális kommunikációs viselkedésnek is. A nonverbális kommunikációs viselkedés kontextualizálja, megerősíti és tisztázza a verbális üzeneteket, illetve elengedhetetlen egy beszélgetésnél az érzések és attitűdök kifejezésére. A nonverbális üzenetek – számos funkcióval keresztül – javítják a kommunikációt. Az egyik az információnyújtás, amikor például bólogatással verbális üzenetet erősítünk meg. A második az interakció-szabályozás, amikor egy beszélgetés során a karóránkra nézve jelezzük, hogy az interakció túl sokáig tart. A harmadik az intimitás kifejezése, amikor például rámosolygunk valakire (Beattie, 2017).

Egy levél írása, illetve egy üzenet küldése során hiányzik a nem verbális közlés. Sokszor rosszul értelmezzük mások leírt gondolatait, mivel nem vagyunk tanúi a nonverbális viselkedésének. Ezért a fontosabb ügyeket ajánlatos személyesen megbeszélni. Azonban, ha ez az utóbbi nem valósítható meg, akkor javasolt arra törekedni, hogy pontosabban fejezzük ki magunkat, és akár rákérdezhetünk egymás szándékára és hangnemére is (Beattie, 2017).

¹ A tanulmány a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

Elsődleges és másodlagos szóbeliség

Egy-egy elhangzó beszélgetés során élőszóval kommunikálunk. Az élőszó az elsődleges szóbeliség „technológiája” (Balázs, 2015). A beszéd spontán és természetes, mivel nem tervezzük meg előre, hogy pontosan mit fogunk mondani, esetleg csak átgondoljuk azt (Érsok, 2006). Martin Heidegger a lét és idő kapcsán foglalkozik a beszéddel (Heidegger, 2004). Heidegger szerint a beszéd nemcsak egy kommunikációs eszköz, hanem az emberi lét sajátos módja. A beszéd az, amely lehetővé teszi számunkra, hogy világunkat értelmezzük, megértsük és megosszuk másokkal. A beszéd a filozófus olvasatában kulcsszerepet játszik az emberi lét és a világ közötti kapcsolatban. A beszéd nemcsak egy eszköz a világ megértéséhez, hanem a világban való létünk sajátos módja. A beszéd lehetővé teszi számunkra, hogy megnyissuk a világot, és hogy kapcsolatba lépünk más emberekkel. A technológiák fejlődésének köszönhetően mára már másodlagos szóbeliségről is beszélhetünk (Balázs, 2015). A másodlagos szóbeliség elnevezése Walter Ongtól származik (Szűts, 2016). De vajon ez mit takar? Sokan használnak manapság például telefonokat. Ez egy olyan eszköz, amin keresztül kommunikálni tudunk egymással, élőszóval is (Balázs, 2015), kétféle módon. Az egyik lehetőség, hogy nem látjuk, csak halljuk, míg a másik, hogy látjuk és halljuk is egymást. Az utóbbi ma már nagyon elterjedt, mivel videóhíváson keresztül beszélgethetünk. Ezt a fajta kommunikációt például Skype, Viber, WhatsApp, Messenger segítségével tudjuk megvalósítani.

A másodlagos szóbeliséghez sorolt eszközöknek köszönhetően rég nem látott barátokkal, ismerősökkel, de akár családtagokkal is kommunikálhatunk. Sokszor túl messze vagyunk azoktól az emberektől, akik fontosak számunkra. A modern technológiai találmányok segítségként szolgálhatnak, hogy akár ezer kilométeres vagy nagyobb távolságtól is eltekintve, úgy érezzük, egy szobában vagyunk a szeretteinkkel, mivel akár egyidőben láthatjuk és hallhatjuk is egymást.

Elsődleges és másodlagos írásbeliség

Az elsődleges szóbeliség után az elsődleges írásbeliség korszaka is megjelent. Az elsődleges írásbeliség eszköze az írás, amelyhez a kézzel írott leveleket, de akár az írógépek, nyomtatók segítségével létrehozott szövegeket is odasorolhatjuk (Balázs, 2015). A felsoroltak közül ma már egyik sem igazán elterjedt. Ritkán találkozunk olyan emberrel, aki még használ írógépet, inkább laptopot, számítógépet, amelyek segítségével sokkal könnyebben tud írni és törölni is. Az informatika továbbfejlődött. A számítógépes kultúra kialakulásának köszönhetően a magyar nyelvben újítások jelentkeztek, amelyek leginkább az írásbeliségre vonatkoznak (Proszéky, 2017). Ma már úgy írunk, mint ahogy beszélünk, és ennek köszönhetően létrejöhettek a másodlagos írásbeliség (Törteli, Szűts, 2017). Az írott beszélt nyelvhez hasonlíthatjuk az iskolai órákon megjelenő, a tanártól rejtegetett, papírcetlis, gyors üzeneteket. Ez a fajta írás valósul meg a másodlagos írásbeliségnél is (Proszéky, 2017), amiben különböző jelekkel és képi megoldásokkal találkozhatunk, illetve még jellemző rá, hogy röviden és gyorsan írjuk ezeket a szövegeket (Szűts, 2016), ami miatt akár helyesírási hibákkal is gyakrabban találkozhatunk.

MŰHELY

Ma már kevés olyan ember van, aki kézzel írott levelet küld barátainak, inkább a gyorsabb és egyszerűbb megoldást választja. A mobiltelefonos üzenetküldés, a különböző alkalmazások – például a Messenger, Viber, WhatsApp –, akár a postai levelezést is felválthatják. Az utóbbiaknak köszönhetően akár ingyenesen is leírhatjuk a virtuális világban azt, amit egyébként papírra vetnénk. A világ teljesen megváltozott és rengeteg egyszerűbb megoldást kínál számunkra, amit az emberek többsége szívesen alkalmaz.

A másodlagos írásbeliséghez kapcsolhatjuk még a különböző szimbólumok, mint például emojik, emotikonok, használatát is (Szűts, 2016). A továbbiakban ezekről a fogalmakról ejtünk szót.

Szmájlik, emotikonok, emojik

A posztmodern világban élve állandó technológiai fejlődésnek vagyunk kitéve. A fejlődés és a változás lehetővé tette, hogy könnyebb, egyszerűbb életet élhessünk (Qureshi, Gul, Akber, & Shakir, 2021).

A közösségi média nagy hatást gyakorol ránk. Leginkább a fiatalok körében elterjedt a használata, mivel rajta keresztül kommunikálhatnak emberekkel világszerte. Különböző szimbólumok megjelenése, mint például az emojik és emotikonok, megkönnyítik a kommunikációt (Qureshi, Gul, Akber, & Shakir, 2021), ezért is talán ennyire elterjedt napjainkban. Ezek a jelek helyettesítik a gesztusokat, arckifejezéseket (Törteli, Szűts, 2018).

Az emberek többsége nem tudja, hogy a szmájli, emotikon és az emoji nem egy és ugyanaz. Sokan azt gondolják, hogy ez a három fogalom szinonimái egymásnak. Ezért is fontos tisztázni a jelentésüket.

Szmájlik és emotikonok

A szmájlról (angolul smiley) mindenkinek a mosolygós arc jut először eszébe. Ez azonban nem véletlen, mivel Smiley volt az első mosolygófigura neve. Megteremtője, Harvey Ball 1963-ban hozta létre, azonban nem védte le. Védjegyet 1968-ban szereztek, majd ezt követően már egy elterjedt jelként különböző tárgyakat díszítettek vele (Salló, 2011).

Az emotikonok használata az 1990-es évek végén lett elterjedt, méghozzá az internetes fórumokon, e-mailek és SMS-ek írásánál (Qureshi, Gul, Akber, & Shakir, 2021). Megalkotója az amerikai Scott E. Fahlmann (Istók, Istók, 2021). Az informatikus 1982-ben használta először az emotikonokat, az első olyan szmájlikat, amelyek érzelmeket fejeztek ki a számítógép által közvetített kommunikációban. Ezek a mosolygós „:-)” és a szomorú „:(“ emotikonok voltak (Qureshi, Gul, Akber, & Shakir, 2021).

Az emotikonok az érzelmek és az ikonok megtestesítői. A hangulatjelek az egész világon népszerűvé váltak, és különböző formájú és stílusú változataival találkozhatunk. Például vannak ázsiai, koreai, nyugati stílusú emotikonok is. Az emotikonokat az emojik leszármazottjainak tekintik, amelyeknek kicsi a piktogramszerkezetük (képjelszerkezetük) (Qureshi, Gul, Akber, & Shakir, 2021).

MŰHELY

Sokan azt hiszik, hogy az emoji és az emotikon két egymással megegyező fogalom, azonban ez nem fedi a valóságot. Az emotikon magyar megfelelője a hangulatjel, amely az érzelem (angolul emotion) és a jelkép (angolul ikon) szavak szóösszerántásával jött létre. Az emoji magyar megfelelője a képjel, ami a kép (japánul e) és a karakter (japánul modzsi) szavakból áll (Istók, Istók, 2021).

Az Encyclopedia Britannicában olvashatunk az emoji és emotikon közötti különbségről. Például, ha egy olyan mosolygós arccal találkozunk, amely a számítógép billentyűzetén megtalálható karaktert tartalmaz, az egy emotikon, hangulatjel. Ha egy kis „rajzfilmfigurát” látunk, amely mentes az írásjelek, betűk és számok kötelékeitől, akkor az egy emoji.

	Emotikon	Emoji
Mikulás	*< :-)	
Csiga	@ / ”	
Mosolygó arc	: -)	
Mosolygó arc napszemüveggel	8 -)	
Bagoly	(0 , 0)	
Denevér	^ ^	

1. ábra: Az emotikon és emoji közötti különbség

Az emotikonokat nevezhetnénk még lebutított emojioknak is. Amikor ránézünk egy emotikonra, nem mindig egyértelmű, hogy vajon mit jelképez. Sokszor hosszabb ideig kell megfigyelnünk ahhoz, hogy dekódoljuk őket, azaz megértsük a jelentésüket. Az emoji azonban egyértelműbbek. Megrajzolt, színes képjelek. Első ránézésre is akár tudhatjuk, milyen kontextusban alkalmazzuk.

Emoji

Az emoji japán eredetű szó és Shigetaka Kurita nevéhez kapcsolódik. 1998-ban kis képeket tervezett meg, amíg az első internetkapcsolatos mobiltelefon megalkotásán dolgozott. Az első gyűjtemény 176 piktogramból állt, azóta viszont ez a szám állandóan növekszik. Az emojiakkal tizenéves felhasználók kedvében szeretett volna járni (Qureshi, Gul, Akber, & Shakir, 2021).

Japánul emodzsi, amelyben az „e” jelenti a képet, míg a „modzsi” a karaktert. Egyesek képjelnek, mások képszónak is nevezik. Nagyon könnyen fel tudja váltani az írást. Az interneten az Emojipedia segítségével megtekinthetjük az összes létező emoji, és akár ki másolhatjuk őket (Istók, Istók, 2021).

Az emojiakat ma leginkább az érzelmek, jelek, esetleg ötletek közvetítésére használják. Különböző képjelekkel találkozhatunk, amelyekkel kifejezhetjük éhségünket, szomorúságunkat, örömeinket, fáradságunkat, de ezek mellett léteznek más emoji is, amelyek közé sorolhatjuk

MŰHELY

az ujjakat, az integető kezeket, ételeket, ruházatot, eszközöket jelképező szimbólumokat, képszavakat (Qureshi, Gul, Akber, & Shakir, 2021).

Frick és Dürscheid az emojik három funkcióját különítette el. Az első a kommentáló, hiszen a nonverbális kommunikációt helyettesíthetik, egy bizonyos fokig. A második az illusztráló. Ezekkel az emojikkal illusztrálni tudjuk a verbális szöveget. A harmadik funkció pedig az ábrázoló, amikor a szavak helyett emojikat használunk (Istók, Istók, 2021).

Nézzünk néhány példát, hogy az emojikat hogyan használhatjuk a mondatokban:

- 1) Nagyon szép vagy! 😊 – kommentáló funkció
- 2) 2020.10.20. 🍂🍁 – illusztráló funkció
- 3) Kedvencem a 🍌. – ábrázoló funkció

Minden emojinak megvan a maga jelentése. Ha pontosan szeretnénk alkalmazni azokat egy-egy adott kontextusban, akkor meg kell tanulnunk a pontos jelentésüket is. Érdekes, de már az oktatásban is találkozhatunk ezekkel a képjelekkel, mivel a gyermekek figyelmét is leköti. Például egyes olvasmányokban a szavakat képek helyettesítik. Ebből is arra következtethetünk, hogy az emoji könnyen felválthatja az írást.

Emojik és a nonverbális kommunikáció kapcsolata

Manapság nagyon sokan alkalmazzák az emojikat a közösségi médiában, de újabban az oktatásban is. Leginkább a Messengeres csevegéskor használják ezeket a képjeleket. Az emojikkal sokkal könnyebben ki tudjuk fejezni az érzéseinket, mint hogy leírjuk azt. Továbbra is szükség van az írásra, csak a kép nagyobb hatást gyakorolhat az emberi érzelmekre (Salló, 2011).

Nézzünk egy példát! Küldünk egy arcot ábrázoló örömkönnyes (😄) emojit egy nagyon vicces üzenetre. Ezzel azt fejezzük ki, hogy nagyon humorosnak találtuk beszélgetőtársunk írását. Lehet, hogy ennyi elég is visszajelzésként, és nem kell kifejtenuk az érzésünket, mivel ez az egy képjel önmagában mindent elmond. Talán ezért is ennyire elterjedt az emojik küldése. Az emberek többsége sokkal könnyebbnek találja egy jellel helyettesíteni valódi érzéseit, szavait, mint leírni, körülírni azokat.

Rengeteg képjel áll rendelkezésünkre, amit bátran használhatunk, és mindegyiknek megvan a maga jelentése. A 2. ábrán megfigyelhető néhány.

	Emoji	Jelentése
1.	😄	gurul a nevetéstől
2.	😏	ölelés
3.	😐	gondolkodó arc
4.	😴	alvó arc
5.	💥	felrobbanó fej
6.	😞	zokogó arc
7.	😡	mérges arc

2. ábra: Néhány emoji a jelentésével

MŰHELY

Nézzünk egy példát, amellyel szemléltethetjük, hogy a nem verbális közlés mennyire fontos lehet egy üzenet küldése során is! A harmadik ábrán láthatunk egy beszélgetést a Messenger alkalmazáson belül. A csevegésben emojiik jelennek meg, amelyeknek kommentáló funkciójuk van. Mint láthatjuk, az egyik személy megkérdezi a másiktól, hogy vajon mérges-e rá, amire a kérdezett azt válaszolja, hogy igen, nagyon mérges. Először egyértelműen arra gondolnánk, hogy haragszik rá, azonban ott áll egy arc örömkönnnyekkel nevezetű emoji. Ez az emoji valójában az ellentétét jelenti a leírtaknak, vagyis a kérdezett vihog azon, hogy mérges. Ezáltal kiderül, hogy nem dühös, csak ironikusan írta azt.

A rövid kis csevegésrészlet valóban tükrözi a nem verbális közlés jelentőségét. Ha nem lenne emoji, amely helyettesítheti a nonverbális kommunikációt, akkor másképp értelmeznénk a dolgokat, de az is lehet, hogy akkor nem is így fejeznénk ki magunkat, hanem pontosabban. Mindemellett azonban arra is fény derült, hogy a nonverbális kommunikáció valóban helyettesíthető szimbólumokkal.

3. ábra: Csevegés a Messengerben

Nonverbális kommunikáció jelenléte az írásbeliségben az emojiik megjelenése előtt és után

Az emberek a mobiltelefonok megjelenése előtt nem elektronikus üzenetet írtak egymásnak, hanem kézzel írott leveleket küldtek. Nem is alkalmaztak semmiféle emojiit, emotikont, inkább szavakba öntötték érzéseiket és gondolataikat. Körülbelül huszonöt évvel ezelőtt nem is gondoltuk volna, hogy a nonverbális kommunikációt majd jelekkel helyettesíthetjük.

A továbbiakban két példát fogunk megvizsgálni, és a következő kérdésekre keressük a választ: Hogyan valósult meg a nonverbális kommunikáció az emojiik megjelenése előtt és után? Miért nem volt szükség emojiokra a kézzel írott levelekben, míg ma fontosnak tartjuk?

Az első, amit elemezni fogunk, egy születésnap köszöntő lesz. A 4. ábrán található, kézzel írott levelet és az 5. ábrán látható, Messengeren kapott üzenetet fogjuk összehasonlítani.

MŰHELY

Budán, 2001. febr. 7

Drága Ferikém!

Születésnapodra őszinte baráti
mivoltú kívánságaim legeslegjobb kívánságaimat:
tartós jó egészséget, sok-sok örömet, újabb szép
sikereket, amelyekkel tovább ékesítheted
csodálatos művészeted ragyogó koronáját.

A jókívánatok természetesen nem
csak születésnapodra vonatkoznak, az csak az
alkalom a kifejezésre, vonatkozik az év 365
napjára, szökőévben 366!

Drága Ferikém, minden minden
szépet és jót kíván: nagy szeretettel köszöntve

Cenner Mihály

4. ábra: Cenner Mihály levele Bessenyei Ferencnek születésnapja alkalmából

A következőket olvashatjuk a 4. ábrán látott, kézzel írott levélben:

„Budán, 2001. febr. 7

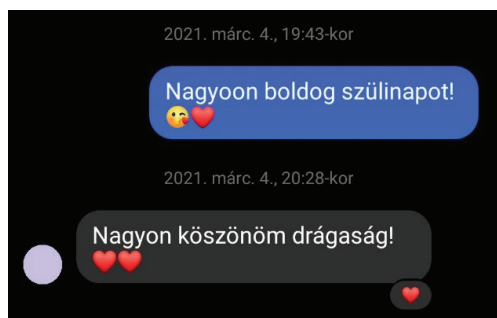
Drága Ferikém!

Születésnapodra őszinte baráti szívből küldöm legeslegjobb kívánságaimat: tartós jó egészséget, sok-sok örömet, újabb szép sikereket, amelyekkel tovább ékesítheted csodálatos művészeted ragyogó koronáját.

A jókívánatok természetesen nem csak születésnapodra vonatkoznak, az csak az alkalom a kifejezésre, vonatkozik az év 365 napjára, szökőévben 366!

Drága Ferikém, minden minden szépet és jót kíván: nagy szeretettel köszöntve

Cenner Mihály” (B. Élthes, 2005)

5. ábra: Messengeren kapott születésnapi köszöntő

MŰHELY

A kézzel írott levélben nincs jelen semmilyen jel, ami a nem verbális kommunikációt helyettesíthetné. Azonban – a választékos megfogalmazásnak köszönhetően – nagyon barátságos levelet olvashatunk. Szinte érezni lehet a szeretetet és a tiszteletet a születésnapos iránt, és mindehhez még emojira se volt szükség.

Az 5. ábrán egy szűkszavú és rövid, baráti születésnap üdvözlő láthatunk, ahol az emojik „átvették az uralmat”. A csókot küldő emoji jelképezné a csókok küldését, míg a szív a szeretetet a születésnapos, illetve a felköszöntő iránt. Sajnos ma már leginkább teljesen leegyszerűsített és lerövidült üzenetekkel találkozunk.

A következő példa, amit megfigyelünk, egy romantikus levél és egy üzenet lesz. A kézzel írott levél, amelyet egy Tóbiás Ernő nevezetű férfi küldött kedvesének, valamikor az első világháború környékén, a következőképpen hangzik:

„Szeretet kedvesem.

Száz éves tölgyek közt elmerengve járok s el gondolom hogy mily sokkal jobb volna oda haza tevéled, akis törpe megy fák alatt el beszélgetni hógymint volt és hógymint lesz de ám ez csak buta álom és a következő percben már arra kell gondolnom hogy talán nem is láthatlak és nem nézhetek aranyos szemekben többé ki nekem kora Ifjúságom ota meg váltó angyalom voltál és akiér[t] edig éltem és élek és ha a sors úgy hozná hógymint meg kell halni ezzel a szóval ajkamon halnék meg[:] szeretlek örökké.” (Szenti, 1988)

A levélben észrevehető, hogy a férfi az érzéseit, gondolatait tárja fel kedvesének. Szavait megválogatja, és eközben a nem verbális jelek egyáltalán nem hiányoznak ahhoz, hogy átérzhessük a férfi valódi érzelmeit.

A Messenger által írt romantikus levél, amelyben az emojik is jelen vannak, a 6. ábrán tekinthető meg.

MŰHELY

6. ábra: Messengeren kapott romantikus üzenetek

A Messengeren történő csevegés esetében a romantikus üzenet emojikkal megtűzdelt. A 6. ábrát megfigyelve láthatjuk, hogy valamiféleképpen itt az emoji kiegészíti az írást, pontosabban kommentáló funkciót tölt be. A szavakat már az emoji váltották fel, és nem írjuk le hosszadalmasan, hogy valóban mennyire szeretjük a másikat, hanem helyette inkább csókot küldő emoji, szíveket, mosolygó arcot illesztünk be, szív alakú szemekkel.

Következtethetünk arra, hogy a kézzel írott levelekben a nonverbális viselkedést szavakkal fejezzük ki, valamiféleképpen körülírjuk valódi érzéseinket, míg a közösségi médiában az emoji helyettesítik a nem verbális viselkedést. A szavak ugyan korábban nem helyettesítették a nonverbális kommunikációt, viszont az érzések leírásával valamennyire át tudjuk érezni, mit gondolhatott a levél írója. Az emojiakra azért nem volt szükség, mert szavakba tudták önteni mindazt, amit éreztek és gondoltak. Azaz nem volt szükség arra, hogy jelek helyettesítsék a nem verbális kommunikációt.

Összefoglalás

Összességében véve, a nonverbális kommunikáció helyettesíthető emojikkal. Mint azt Frick és Dürscheid is állítják, az emojioknak három funkciójuk van. Az egyik, ami számunkra a legfontosabb ebben az esetben, a kommentáló funkció. Ennek a funkciónak köszönhetően a nonverbális kommunikáció helyettesíthető.

Az emoji a mimikánkat, gesztikulációnkat jelképezi az üzeneteinkben. Bátran írhatunk egy távol élő barátunknak olyan üzenetet, amelyet emojikkal egészítünk ki. Ennek köszönhetően a barát anélkül, hogy látna minket, mondható, hogy „szemtanúja” lehet a mimikánknak.

Ahhoz, hogy az emojiakat a megfelelő módon alkalmazzuk, meg kell tanulnunk azok jelentését. Így alkalmazásukkal a nonverbális kommunikációt helyettesíthetjük.

Irodalom

- Balázs, G. (2015). Netfolklór – intermedialitás és terjedés, *Replika*, 90-91(2015/1-2. szám): 171-185.
- Beattie, A. J. (2017). Interpersonal Impressions of Emoji Use in Computer-Mediated Decision Making, Western Michigan University.
- B. Élthes, E. (2005). Bessenyei Ferenc. <http://www.bessenyei.hu/index.htm> [letöltve 2023.03.30.]
- Emoji Engine. <https://www.emojiengine.com/hu/meanings/> [letöltve 2023.03.01.]
- Encyclopaedia Britannica – What’s the Difference Between Emoji and Emoticons? <https://www.britannica.com/story/whats-the-difference-between-emoji-and-emoticons> [letöltve: 2023.03.01.]
- Érsok, N. Á. (2006). Szóbeliség és/vagy írásbeliség, *Magyar Nyelvőr*, 130. évf. 2. sz., 165-176.
- Heidegger, M. (2004). *Lét és idő*. Budapest: Osiris.
- Istók, I., Istók, B. (2021). „Hangulatkeltő” nyelvészet? Emodzsik a nyelvtanításban. *ACTA Universitatis de Carolo Eszterhazy Nominatae*, Sectio Linguistica Hungarica, Tom. XLVII. pp. 35-49.
- Proszéky, G. (2017). A számítógép, az elektronikus kommunikáció és az internet hatása. In: *A magyar nyelv jelene és jövője*, Gondolat Kiadó, Budapest, pp. 321-335.
- Qureshi, F., Gul, S., Akber, H., Dr. Zainab, Q., Shakir, Z. (2021). An Analysis of the Emoji’s Impact on the Language and Expressions of Youth on Social Media, *Elementary Education Online*, 2021; Vol 20 (Issue 5): pp. 2409-2425.
- Salló, Sz. (2011). A Messenger arcai. A hangulatjelek szerepe az internetes kommunikációban, *Acta Siculica*, 709-724.
- Szenti, T. (1988). *Vér és pezsgő (tények és tanúk)*. Budapest: Magvető Kiadó.
- Szűts, Z. (2016). Az internet nyelve. Másodlagos írásbeliség, emojik és mémek, *Korunk* 27 (4) 55-60.
- Törteli, T. M., Szűts, Z. (2017). Norma és szabadság az online média és a civil újságírás netnyelvének talaján. In: Balázs Géza, H. Varga Gyula (szerk.). *Sajtónyelv-médianyelv: Kutatás, elemzés, dokumentum*. 161 p. Budapest: Hungarovox Kiadó, pp. 70-77.
- Törteli, T. M., Szűts, Z. (2018). Norma és szabadság a netnyelv talaján, *Hugarológiai Közlemények*, 1. pp. 101-119.